

IVANA DIMIĆ

ARZAMAS

Copyright © 2016, Ivana Dimić
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Grof Tolstoj došao je da kupi veliko trgovačko imanje kod Arzamasa i gotovo postigao dogovor. Prenoćio je u trgovčevoj kući i iznenada u snu osetio užas. Smrt mu je na uvo rekla: to se ti mene bojiš; sreća i smrt – eto to je 'arzamaski užas'.

Viktor Šklovski, *Energija zablude*

PRVI DEO

AMAM

Divna reč – „amam“. Nedavno se ispostavilo, na moje ogromno iznenađenje, kako je za jednu drugu reč grčkog porekla vladala predrasuda da je turska. Sa rečima se nikad ne zna, poznato je da umeju da budu čudljive. Međutim, amam svakako označava kupatilo, što je od te reči veoma ljubazno i očaravajuće. Volim kupatila. Redovno zamišljam različite rasporede kupatilskih elemenata, iako su nepomerljivi. Baš zato, uostalom.

Osim toga, kad se ogleda u ogledalu, ova reč postaje zemaljski proizvod ogromne moći i može u čoveku da izazove sve, od tegobne slomljenosti i anoreksije intimnosti do tirkiznog blaženstva.

LEK ZA PRITISAK

ĆERKA

Popij lek.

MAMA

Ne treba.

ĆERKA

Popij lek, kad ti kažem.

MAMA

Popila sam.

ĆERKA

Nemoj da lažeš, znam da nisi popila.

MAMA

Popila sam.

ĆERKA

Stvarno ne znam šta s tobom da radim. Kako si tako nedokazana!

MAMA

Što si ti nervozna!

ĆERKA

Zato što me nerviraš. Popij lek.

MAMA

Moraću da idem na pijac, treba mi zelen za supu. Da ja ne vodim računa, u ovoj kući ne bi imalo šta ni da se pojede. Na sve moram da mislim.

ĆERKA

Komediju ću da napišem o tebi, stvore nedokazani!

MAMA

Sram te bilo, magarice jedna! Rođenu majku da ogovaráš!

ĆERKA

Popij lek, inače pišem komediju.

MAMA

Piši, i tako ti je niko neće igrati. Ja da sam tolike knjige pročitala, svakog dana bih jednu napisala, u kiosku bi mi se knjige prodavale. Po dvorištima bi mi se drame

igrale. Da sam na tvom mestu, dosad bih i za stan zaradila, pa ne bi morala kod mene da živiš. Šta ću kad mi deca nisu ni za šta. Da nisam davala privatne časove da vas izdržavam, gloginje biste jeli godinama.

ĆERKA

Popij lek, mama, što si takva, zakasniću na posao.

MAMA

Da je tata živ, ne bi ti mene tako maltretirala. E, šta sam dočekala pod stare dane.

BOŽIĆNA POSLANICA

Stiglo mi je pismo pred Božić sa preciznim uputstvima kako da živim. To me je veoma obradovalo, s obzirom na to da čovek nikad nije sasvim siguran šta mu je činiti. Budućnost je neizvesna i s njom niko nikad nije načisto. Sad, kad imam uputstva, treba samo da ih pažljivo sprovodim, kako koje dođe na red. I mogu, kako se to kaže, da nakrivim kapu. Ne moram više ni o čemu da mislim, imam pouzdan oslonac.

Međutim, ubrzo posle srećnog prispeća dragocene poslanice došlo je do nepredviđenog naglog obrta. Slova u epistoli počela su da se deformišu u nerazumljive znake nekog davno izgubljenog pisma. Uskoro je ceo sadržaj ličio na ćilim iz Buhare i nije mogao da se dešifruje. U početku mi se činilo da to i nije tako strašno, suština uputa bila mi je sveža u pamćenju, čovek je u stanju da zauvek zadrži u sećanju sve što mu je važno. Ko bi mogao biti toliko smeten da zaboravi svoju budućnost kad mu se ona, makar jednom,

potpuno razotkrila? Ali, kako se život odvijao, podaci su počeli da se preklapaju, a pamćenje da me iznevjerava. Posle izvesnog vremena sećanje na poslanicu me je potpuno izdalo. Popisana budućnost pretvarala se u sadašnjost, a taj alhemijski proces svaki put bi ponovo uništavao stečeno znanje. Na kraju, kad se i moje pamćenje pretvorilo u supu i kad mi je budućnost sasvim izmakla, počela sam da se pitam ko li mi je poslao to srećno pismo. I kako mi to sve dosad nije palo na pamet da istražim?

PISMO

MAMA

Je l' ne spavaš?

ĆERKA

(Probudi se.) Mama, šta je bilo?

MAMA

Htela sam nešto da te pitam.

ĆERKA

Nije ti dobro?

MAMA

Pišem pismo advokatu, pa ako bi mogla da mi popraviš neke rečenice.

ĆERKA

U tri sata noću da ti popravljam rečenice! Pa, jesi li ti normalna?!

MAMA

Šta se dereš? Ne može čovek nikad da ti se obrati, a da ne počneš odmah da urlaš.

NOVEMBAR

Surovo je reći, ali istina je da je lakše biti nesrećan, kao što je udobnije biti ohol. Život ljudima nudi obilje nepravilnosti i mnoge dokaze da su u svakom pogledu vrsniji od svojih bližnjih. Nepravda i glupost su transparentni, lako uočljivi i do servilnosti nadohvat ruke. Smrt je nemilosrdna i zastrašujuće neuračunljiva. Čovek ne mora dugo da se muči tražeći nepravilnosti ni po svom ni po tuđim životima.

Kad se, međutim, opredeli da nesreći dâ prednost, čoveku postane savršeno razumljivo zbog čega bi bio zauvek uvređen: na ljude oko sebe, na događaje, na klimu, a ponajviše na smrt i život sam. Onda se neprijetno specijalizuje da ceo životni vek potroši na tu rabotu. Uporno i vredno, svaki put ponovo dokazuje koliko je sam neopravdano zaklinut i maše sopstvenom nesrećom kao navijačkom zastavom, jer mu ona daje i snagu i argumente. Posledično, takvo bavljenje ga neminovno učini lenjim, gordim i opravdano

ciničnim. Onda mu jedino preostaje da se potrudi da mu u životu bude dobro, dok sam ne mora nikad da bude dobar.

Sva je prilika da će život proteći od nepravde do nepravilike, i čovek može da ga proživi a da se ne zapita je li nekome nešto dužan, može li štogod sam da učini i koliko je i zbog čega srećan, a da nikad nije bio ni gori ni bolji od drugih. Tako nikada neće uspeti da vidi kako nesreća može da pomogne sreći da se pojavi i kako onom kome je nanela najveći bol, smrt može da daruje mudrost i mir.

MAŠINA ZA SUDOVE

MAMA

Treba mi nova mašina za sudove.

ĆERKA

Zašto?

MAMA

Ova se pokvarila.

ĆERKA

Nemamo mi toliko sudova da nam treba mašina, pogotovo ne tako velika.

MAMA

Ali ja sam navikla da imam mašinu za sudove.

ĆERKA

Mama, urazumi se. Šta će nam mašina za ta dva tanjira što imamo da ih operemo?

MAMA

Treba mi mašina za sudove.

ĆERKA

Dobro, možemo da kupimo malu mašinu kad dobijem neki veći honorar.

MAMA

Ne dolazi u obzir.

ĆERKA

Šta ne dolazi u obzir?

MAMA

Hoću istu ovakvu mašinu.

ĆERKA

Nismo mi hotelski restoran. Šta će nam tolika mašinčina za nas dve?

MAMA

Ne deri se, skoćiće mi pritisak.

ĆERKA

Pa pij lekove, pa ti neće skakati pritisak.

MAMA

Ne znaš ti kako je meni.

ĆERKA

Ali znam kako je meni. Šta zamišljaš ti? Da sam ja Rokfeler? Gde misliš da zaradim tolike pare?

MAMA

Imam i ja penziju. Uostalom, da si manje uobražena, imala bi više para. Svi ti tvoji umetnici imaju mnogo više para od tebe. Što ne pišeš nešto korisno što svakog zanima?

ĆERKA

Misliš, kuvar?

MAMA

Šta fali kuvaru, samo ti ni da kuvaš ne znaš. Da ti nije mene, jela bi samo supu iz kesice. I to ti je komplikovano, pošto ne piše na kesici u koju šerpu treba vodu da sipaš.

ĆERKA

Moram da idem.

MAMA

Čim treba meni nešto da se učini, ti moraš da ideš. A kad ti dođu ti tvoji gosti, satima sedite i naklapate. Onda ne moraš da ideš. Samo piješ kafu i dimiš, usmrdeše se sve zavese po kući. Zato se nisi ni udala, što si takva.

ĆERKA

Kako si se samo udaje setila? Valjda zato da bi ti taj muž kupio mašinu za sudove.

MAMA

Meni je moj muž kupovao sve što poželim. I mašinu za sudove mi je kupio, ali se pokvarila.

ĆERKA

Ja ti nisam muž, mama, i nemoj više da me peglaš.

MAMA

Jeste, treba mi i nova pegla. Sve mi se po kući pokvarilo.

ĆERKA

O, bože!

MAMA

Hajde, ne drami, bolje gledaj kako ćeš da mi kupiš tu mašinu.

U POTRAZI ZA BREZOM

U vreme kad je napisao da je bol skamenio prag, Hajdeger je osećao neizmernu naklonost prema stotinu godina starijem Humboltu. Zato je jednu od svojih najuzbudljivijih knjiga završio citirajući ga. Naravno da Humbolt nije ništa o tome znao, bio je već poodavno mrtav. Ali Hajdeger je podozrevao da svojoj naklonosti duguje uzajamnost, pa je, tačno pretpostavljajući, Humboltov odgovor potražio u nekoj od postojećih rečenica. Najzad je uspeo da je pronađe dok je radio poslednju korekturu na svojoj knjizi pred njen izlazak iz štampe. Rečenica glasi: „Breza nikad ne prekoračuje svoje mogućnosti.“

Niko neće moći da odgonetne kako je Humboltu pošlo za rukom da pošalje poruku svom novostečenom prijatelju u budućnost, niti kada se ovaj dosetio da je srećno prepozna. Ali Hajdeger je, sada već i sam davno mrtav, prekoračio prag, otkrio kuću bića i došao do istine. Shvatio je da je jezik utočište prisutnosti.

Naravno da mu onda nije bilo teško da podučen svojim saznanjem i osokoljen znacima potraži i nađe Humboltovo uzdarje.

Taj nezabeleženi trenutak Hajdegerove radosti poklonio mi je zagonetku pred kojom više ne smem da oklevam. I ma kako oskudno bilo ovo objašnjenje, poteklo iz jedinstvene nemoći da se misli, baciću se u bezdan s nadom da se neću strovaliti u prazninu.

Moram da pronađem Hajdegerovu brezu.

TIROIDA

MAMA

Kakvu ti to vezu imaš kad ovoliko moramo da čekamo?

ĆERKA

Dovela sam te kod najboljeg doktora, on je direktor cele bolnice.

MAMA

Možda je direktor po političkoj liniji.

ĆERKA

Mama, nemoj da si bezobrazna. Strpi se još malo. (*Prozovu ih.*) Hajde, ovo smo mi.

DOKTOR

Dobar dan, šta je sa vama, gospodo?

MAMA

Imam rak na tiroidnoj žlezdi. Sve me guši, jedva dišem.

DOKTOR

Jeste li doneli rezultate analiza?

ĆERKA

Jesmo, evo izvolite, doktore.

DOKTOR

(*Mami.*) Skinite se da vas pregledam. (*Gleda rezultate.*) Dobro, dobro, dobro... ovo je sve u redu. Nemate nikakve promene, ali vi, gospodo, imate veoma visok pritisak.

MAMA

Nemam.

DOKTOR

Morate da obratite pažnju. Ovo je baš gadan pritisak. Je l' pijete vi lekove za pritisak?

MAMA

Pijem.

ĆERKA

Ne pije.

DOKTOR

(*Pregleda je.*) Znae šta, gospodo, da vam objasnim nešto u vezi sa pritiskom. Kad vam skoči pritisak, vi

uzmete lek i vama pritisak padne. Vi onda prestanete da pijete lekove, a pritisak sledeći put skoči više nego prvi put. Vi ga opet oborite lekovima, pa opet prestanete, a on onda još više skoči. Na kraju tako možete da se šlogirate, ako neredovno uzimate lekove.

MAMA

A šta je sa mojom tiroidom?

DOKTOR

Ništa, ona je u redu.

ĆERKA

Doktore, pa ona se već šlogirala, a opet neće da pije lekove.

DOKTOR

A je l'?

MAMA

Nisam se šlogirala.

ĆERKA

Nego šta si?

MAMA

To sam se bila otrovala od benzina.

ĆERKA

Pa si ležala na neurologiji! Poznato je da tamo leže svi otrovani od benzina. Kako možeš pred lekarima da izmišljaš, misliš da to ne može da se utvrdi?

DOKTOR

(*Smeje se.*) Je l' gospođa stvarno imala šlog?

MAMA

Nisam, kažem vam da sam se otrovala od benzina.

ĆERKA

Imala je, doktore, parezu cele leve strane, da je nisu odmah primili, ne znam šta bi bilo. To je bilo pre dve godine. Zato je letos morala da operiše karotidu. (*Mami.*) To ne možeš da kažeš da nisi, pošto ti se vidi ožiljak.

DOKTOR

(*Ćerki.*) Morala bi redovno da pije lekove za pritisak.

ĆERKA

Ne znam šta da vam kažem, doktore, ja pokušavam svakog dana, ali ne vredi.

MAMA

A šta je sa mojom tiroidom?

DOKTOR

Vaša tiroida je u redu, ali morate da pijete lekove za pritisak.

MAMA

Ja ih pijem.

DOKTOR

(Ćerki.) Ali vama je uvećana tiroida, vaše rezultate bih voleo da vidim.

ĆERKA

Nije to ništa, to je od nerviranja.